

La Gambetta je instrumentální soubor hrající na historické nástroje a zabývající se interpretací a studiem hudby 16. a 17. století. Svou badatelskou a interpretační činností se snaží nalézt odpovídající zvukovou podobu a dnešnímu posluchači co nejvěrněji přiblížit hudební život té doby. Ansámbel na koncertech propaguje zejména komorní hudbu pro violy da gamba.

Elen Machová se specializuje na interpretaci staré hudby. Absolvovala mistrovské kurzy hry na barokní housle pod vedením Johna Hollowaye, Chiary Banchini, Annegret Siedel, Simona Standage, Enrica Gattiho a Wielanda Kuijkse. V současnosti se též věnuje hře na violu da gamba, kterou studovala u Jossého Vázquezze. Je kmenovou členkou souboru Musica Florea, Collegium Musicum Brno, Capella Apollina. S těmito tělesy se zúčastnila fády významných mezinárodních hudebních festivalů v Praze, Brně, Regensburgu, Brixenu a dalších. Absolvovala též zahraniční turné ve Francii, Belgii, Holandsku, Německu, Maďarsku, Rakousku, Itálii, Izraeli, Portugalsku aj. Spolu s uvedenými ansámbly pořídila řadu nahrávek pro rozhlas, televizi a několik nahrávek na CD. Vyučovala hru na barokní housle na Akademii staré hudby při Masarykově univerzitě v Brně.

Věra Mikulášková vystudovala hru na violu da gamba na Masarykově univerzitě v Brně u Thomase Fritzsche a Pierra Pitzla. Pokračovala v Drážďanech u Jaapter Lindena a Jonathana Mansona. Od počátku devadesátých let je kmenovou členkou souboru Flores Musicæ (spolu s M. Koženou, V. Richterem a M. Študentem) a Collegium Musicum Brno. Působí též v dalších souborech zabývajících se provozováním hudby starších období, např. Ars Brunensis, Capella Regia, Cappella Accademia, Gitta musicæ a dalších, s nimiž vystupovala a natočila několik nahrávek pro rozhlas jak v české republice, tak v zahraničí (např. Rakousko, Venezuela, Holandsko, SRN). V roce 2001 iniciovala vznik ansámblu La Gambetta. Vystudovala také muzikologii na Masarykově univerzitě v Brně a intenzivně se věnuje pedagogické činnosti.

Miloslav Študent vystudoval muzikologii na Masarykově univerzitě v Brně. Po několika mistrovských kurzech hry na loutnu (S. Juřica, L. Contini, S. Stubbs, H. Smith) a violu da gamba (R. Bootthby) absolvoval v Miláně studium provozování praxe italské hudby 17. století (R. Gini) a loutny (P. Beier). Od roku 1989 vedl ansámbly Flores Musicæ, s nimiž provedl řadu novodobých premiér. Spolupracoval jak s předními specializovanými soubory (např. Ensemble Concerto Milano, Ritornello Praha, Cappella Regia, Musicalische Compagnie Berlin) tak i se sólisty (např. M. Kožená, J. Lewitová, M. Hugget, R. Gini, M. Pospišil). Vystupuje též jako sólista. Na svém kontě má řadu nahrávek (např. pro Accent, Stradivarius, Artu). Vede loutnovou třídu Akademie staré hudby při Masarykově univerzitě v Brně.

Poznámka: Text programu pro tento koncert dodala p. Věra Mikulášková, umělecké profily učincujících jsou převzaty z internetové prezentace souboru La Gambetta - www.lagambetta.com

Pozvánka: 14. komorní koncert na radnici v Modřicích - 23. května 2005 v 19 hodin.
Smíšený pěvecký sbor města Modřice a Ivana Krejčíříková (sálový zpěv)

Informace: internetové stránky koncertu na radnici jsou na nové adrese
<http://mtm.voda.cz/koncerty.htm>

Město Modřice
připravilo pro všechny příznivce hudebních zážitků

13. KOMORNÍ KONCERT NA RADNICI

Hvězdy hudebního nebe před 400 lety

La Gambetta Brno uvede Hudební planetárium na historické nástroje - violu da gamba, arciloutna - budou hrát Elen Machová, Věra Mikulášková a Miloslav Študent

Středa 30. března 2005 v 19 hodin
Nová radnice na náměstí Svobody v Modřicích

Hudební planetárium

aneb kosmické cestování mezi pozdně renesanční Itálií a Anglií

⌚ Luna - pro 3 violy

Anonym - *La Gambetta*

Costanzo Festa - *Ogni beltà*

Adriano Banchieri - *Vestiva i colli - Rostiva i corni*

Adriano Banchieri - *Liquide perle - Liquide forle*

Costanzo Festa - *Madonna, io son un medico*

☿ Merkur - pro 2 violy a loutnu

John Dowland - *Aria, Volta*

Giorgio Mainerio - *Schiarrazula marazula*

Pietro Paolo Meli - *Balletto detto l'Ardito gratioso - Intrada, Balletto, Corrente.*

♀ Venuše - pro 3 violy

John Coparario - *Fantasia à 3*

Thomas Morley - *La Caccia à 2*

Thomas Morley - *La Tortarella à 2*

Thomas Lupo - *Fantasia à 3*

⊕ Slunce – odpočinková procházka

♂ Mars - pro 3 violy

Anonym - *La Gamba*

Vincenzo Ruffo - *Capriccio La Gamba*

Thomas Morley - *Aria*

Anthony Holborne - *Fantasia II*

William Byrd - *Fantasia II*

♃ Jupiter - pro 3 violy

Philippe Azzaiolo - *Chi passa per sta strada*

Bernardo Pisano - *Una donna*

Francis Cutting - *Ayre*

Robert Johnson - *Ayre*

William Byrd - *Fantasia I*

♄ Saturn - pro 2 violy a loutnu

Anonym - *La Gambetta*

Diego Ortiz - *Revercada Quarta*

Thomas Morley - *Lamento*

Diego Ortiz - *Revercada Secunda*

FINIS

LA GAMBETTA

Elen Machová - viola da gamba

Věra Mikulášková - viola da gamba

Miloslav Študent - viola da gamba, arclolutna

Představuje život a životní sílu (mužská hodnota). Vyzařuje sílu, vitalitu, důstojnost, čest a odvahu. Je tedy okamžíkem načerpání nové síly do dalšího mezivěkenného dobrodružství.

♂ Mars - **Smrtonos** vládne Beranovi a Širovi. Jeho zvěticím emblémem je vlk. Proto i jeho „děti mají krunu a krvelační povahu“. Milují krádeže, drancování a válku. Je mu vlastní energie, boj, aktivita, vůle, činorodost. S Venuší tvorí protikladný pář. Antický Bůh vášky, v Římě ochránce úrody, poli, lesů a jara.

Některé ze skladeb Marta jsou v sedmém modu, jenž je zvláště vhodný k vyjádření výhruzky, rozhlienu a zloby. Zde máme tedy lidový popěvek La gamba proměněny v Capriccio La Gamba (Vincenzo Ruffo, 1508-1587), Arii (T. Morley) a pohrněvané Fantasie (A.Holborne cca 1566-1602, W. Byrd 1543-1623).

♃ Jupiter - **Královec** vládne známení Štěpce a Ryb. Jeho „děti“ se rády oblékají se stejnou nádherou, jaká zdobí pávy. Vyhledávají panovnickou moc a pocty, které přísluší „vládci Bohů“. Jsou mu blízké štěsti a získ. V antické mytologii je pámem nebes na hore Olymp predstavovanou svazkem blesků v ruce. Je planetou dne, symbolem mužnosti. Spojován je s živlem Vzduchu. Zdá se, že všechny vlastnosti mají vlastní melodii. „melodie vásné, dlouho trvající, napínavé, libezné, veselé a přijemné“. Svou povahou jde o planetu konsonantní, majíce schopnost umírovat a udobrovat sobě sousedící tzv. zufitivé planety Marta a Saturna.

Tomu odpovídá i volba skladeb: veselá villotta Chi passa (F. Azzaiolo cca 1535-1569), libezný madrigal Una donna (B. Pisano 1419-1548), vzduhné Ayres (F. Cutting cca 1595, R. Johnson cca 1582-1633) a kontrapunktická Fantasia (W. Byrd 1543-1623).

♅ Saturn - **Hladolet** dominuje známení Kozoroha a Vodního. Je bohem, kterého Jupiter svrhul z trůnu a podle mytologie požírá své vlastní děti. V astrální symbolice se považuje za nositele neštěsti a obvykle se zobrazuje jako státec s dřevěnou nohou a kosou (Kronos). Je to planeta v podstatě smutná, ponurá, chladná a nepřátelská. Z pozitivních vlastností se mu připisují sklonky k dálkadlně drobné práci a k hlubokému zkoumání, trpělivost a výborná paměť. Spojován je s živlem Země.

Skladby Saturnovy: dvě *Revercady* na opakující se basovou melodií nazývanou a anglicky příznačně *ground* – země (Diego Ortiz, cca 1525 – po 1570) a dvouhlásné *Lamento - Pláč* (T. Morley).

Nenechtejme se však mylit: ač to nyní vypadá, že je tato hudba přeintelekualizována a pletí se s nejrůznějšími významy, není tomu tak. Jde nakonec přeci jenom o hudbu, harmonii, souzvuky, jež ani nepotřebují výkladu, poněvadž k nám promluvají svým vlastním jazykem. Jde o hudbu pro duši a pro uši, ba dokonce pro celé tělo – pro mikrokosmos člověka.

Hudební planetárium

Jak sladce Měsíc na tom svahu splí!
Sem usednem a dámé tónum hudby
nám v sluch se vrádat. Noc a hebké ticho
jsou vzdáncí ozvěnčice harmonii.
Sedni si, Jessiko! Hle, nebes krov,
jak husté posízené skvoucím zlatem!
A i to nejménší z těch těles tam
v svém kolání zpívají jako anděl,
chenbuju hudec věčného mladoškým.
Týž souzvuk v nesmrtelných duších je.
Léč dokud prásně rouscho smrtelnosti
je obhalauje, my její neslyšme.
(Lorenzo v Kupej benátském V. I. W. Shakespeare)

Prostranství plné světla a stínů, hýřivých barev, skvostných oděvů a střevíčů, podnosů, čísí a rozmanitých lahůdek. Velkolepá podivná s více než stavoukou postav, v jejímž středu spatřujeme Ježíše Krista. Ten je však tématě zastíněn skupinkou hudebníků v popředí, hrájících na violy a cink. Nejvíce na sebe upoutává pozornost autor tohoto plátna Paolo Veronese s violou, jenž spolu s Tizianem, Tintorettem, Jacopem Bassanem a neidentifikovaným violistou vytvářejí imaginární zvukovou kulisu této svatovnitě slavnosti v Káni Galilejské (1563). Jistě ne náhodou si tito benátiští mistři tónů barev zvolili, tenkrát jako mistři tónů hudebních, právě violy da gamba, nástroje z nejvynesenějších a zvukově nejbohatších. A jsou to právě okouzlující harmonie a podmanivý těžební souzvuk, tří viola da gamba, jež hrají hlavní roli v tomto koncertu. Tato harmonie je jistě dostačující, obsahující sama o sobě vše nezbytné a jistě by nepotebovala dalších komentářů, jmeně či dat. Nechť je však spokojen i komu by scházely.

Viola da gamba je sestrou violoncela, a těsila se značně oblíbě až do druhé poloviny 18. století. Nejenom že mu na rozdíl od houslových nástrojů sest strun, ale dokonce je vybavena práci, což dodává jejímu tónu nezaměnitelný těžební. Vskutku šlo o nástroj vzněsný, vzdály B. Castiglione ve svém spise o dvornoví r. 1528 prohlašuje: „Krášným dojem působi, zpívá-li někdo bezeprěně a pěkně přímo z not, ale ještě mnohem působivější je píseň v doprovodu loutny; sólový zpěv je neobyčejně lahodný ... Ale snad nejdědečnejší je básen doprovázená hrou na loutnu, která propiluje mluvěněm slov pětí obdivuhodné kouzlo a účin. Neméně uchvacuje hra na čtyři violy, neobyčejně sladká a umělá...“ Neméně ceněna byla viola i v Anglii, kde její obliba zejména v aristokratických kruzích trvala podstatně déle, než v Itálii.

Ve starověkých a středověkých kulturách tvořili někdejší „věda“ a umění jeden nedělitelný způsob poznání a vědění. Dokladem toho je např. zatažení hudby do quadrivity, po bok matematiky, geometrie a astronomie, nazývaných pfíznacně umění. Nemělo by tedy překvapovat vzájemné úzké provázání hudby s ostatními disciplinami. Zejména s astrologií/astronomií. Hudba se v této souvislostech jeví jako velmi důležitá součást vesmíru, která je úzce spjata s celým systémem univerza. Tak např. jednotlivé tóny mají svou analogii s živly, čísly, tělesnými orgány, prvký, rostlinami, minerály a ne v neposlední řadě planetami. A jsou to právě spojnosti hudby s vlastnostmi jednotlivých planet, které nás taklik zaujaly.

Významný německý lékař, filozof a theolog J.C. Agrippa z Nettesheimu v roce 1534 k tomu napsal: „Hudební harmonie také není zprostředna vlivu hvězd; jest nejmocnější napodobitelkou všeho. Je-li v souladu s tělesy nebeskými, dokazuje napadných účinků mentálních, vyvolává v posluchači rozmanité nálady, ba dokonce svádí ke gestům, pohybům a

konům, méní i mrav a strahuje ke svým vlastnostem, k veselosti, zármutku, k odvaze nebo ke klidu a podobně. Harmonie dokonce nutí k poslouchání i zvířata, jako hady, ptáky, delfíny. Ba dokonc i živý se raduje z melodie. Tak veliká je síla hudby. Nelze popřít, že i v tónu bytuje zvláštní schopnost přijmouti nebeské vlivy, připustime-li s Pythagorou a Platonem, že samo nebe jest dílem harmonie a že vše harmonickými tóny a pohyby vede a dokonává.“ Dodejme, že se jedná o sedm základních kosmických sil, nazvaných jmény planet naší sluneční soustavy, přičemž planetami se rozumí putující nebeská tělesa, která nemají na obloze stálé místo a obíhají po určitých dráhách (patří tedy mezi ně i slunce a měsíc). Jelikož se zde nejdenní o planety jako takové, ani později objevení Neptunu či Pluta na tomto systému nic nezměnilo. Navíc se zde vychází z názoru, že středem kolem něj planety krouží je Země, a proto mezi „oběžniciemi“ nefiguruje. Jejich pořad stanovila se zřetelna na vývoj kosmologický podle číselných vztahů škola Pythagorova a s ním se shoduje i posloupnost jednotlivých bloků programu.

◆ **Měsíc - Luna** dominuje známení Raka. Spojován s živlem Voda. Představuje ženskou hodnotu. Opakování jeho fázi je symbolem principu věčného cyklu života a smrti. Bývá považován za známení proměnlivosti a nestálosti. Vládne našim círům, zvykům, obyčejům a náladám.

Ze skladeb zde máme ty jež vyjadřují jeho proměnlivou povahu: skladbu vokální v hávu instrumentálním - *Ogni beltà* (C. Festa, cca 1480-1545), ifiňlasé parodiou na vážné pětilasé madrigaly *Rostiva i corni* a *Liquide ferre* (Adriano Banchieri 1568-1634), původně vokální madrigal *Madonna io son* (C. Festa).

♀ **Merkur - Dobropán** vládne známením Blíženou a Panny. Jeho zvěrným emblémem je kohout. „Merkurovy děti“ jsou podrobeny vlivu Herma (Merkura), boha Věd, Umění, Pisemnictví a Obchodu. V antické mytologii posel bohů, jehož okřídlená příběha obuv vyjadřují jeho rychlosť, hůl *caduceus* připomíná jeho schopnost smírovat. Dle Agrippy se s ním pojí „melodie jemnné, smíšené, z části vážné, ale zároveň veselé a příjemné“. Vládnoucí notou Merkura je C, finalis jedenáctého modu „velmi vhodného pro tance a balety“ (G. Zarino).

Jsou zde tedy zařazeny tance *Aria a Volta* (J. Dowland, 1562-1626) a *Schiarrazula marazuela* (G. Mainiero cca 1545-1582). Sled tanců *Balletto detto L'Ardito Gratioso* (P.P. Meli 1575 - po 1623) si zaslouží blížšího pohledu. Skladba, sestávající se z tančí *Intrada*, *Balletto*, *Corrente*, vznikla na objednávku videského císařského dvora a jako baletní představení byla provedena před císařem 2.3.1615. V roli tanecníků se představění zúčastnily devět urozených pánských a devět dam. Stejný počet měl být i nástrojů: tři loutny, ceterone, cembalo, dvoufádá harfa, basová viola, housle a flétna. Kompletní notový materiál vydal Meli, císařův dvorní loutnista a dvořan, ve své čtvrté knize skladeb r. 1616. Povaha skladby i jejího zápisu připomíná provedení jak pouze sólovou loutnou, tak také ansámblem s redukováným počtem nástrojů.

♀ **Venuše - Krasopani** vládne Býkovi a Vahám. Jejím zvěrným emblémem je holubice a její „děti“ mají nadání pro hudbu, závavu a hry lásky. V antické mytologii je bohyní lásky a matkou Amorovou. Agrippa ji přisuzuje „melodie bujně, smyslně, měkké, vyvě a protáhlé“..

Skladby této planety připomínají její milostnou povahu: *Fantazia à 3* (J. Copérario, 1575-1626), *La Caccia - Lov*, *La Tortorella - Hrdlička* (T. Morley, 1557 - 1602), *Fantasia à 3* (Thomas Lupo, ? - 1628).

○ **Slunce** vládne známení Lva a toto živé je též jeho emblémem. Jeho „děti“ podle astrologie „milují slávu a proslulé hrdinářské činy“ a rádi se tedy oddávají soubojům v nichž může vyniknout jejich hrđost a síla. Je atributem Pravdy, neboť vše se v jeho světle ukazuje.